

LAW AND INTERNATIONAL LAW

Актуальні питання правового регулювання діяльності агентів впливу при реалізації кібербезпекової політики

Діордіца Ігор Володимирович¹

¹ доктор юридичних наук, професор, професор кафедри приватного та публічного права;
Київський національний університет технологій та дизайну; Україна

На сьогоднішній день агенти впливу є доволі новим поняттям, яке ще не знайшло свого відображення ані в законодавстві, ані в правовій доктрині. В умовах ведення агресивної гібридної війни проти України, відбувається використання всіх можливих методів, які, почасти, лежать поза площиною закону. З-поміж таких методів і можна назвати агентів впливу, оскільки вони можуть діяти як в інтересах нашої держави, так і шкодити їй.

Агент впливу – фізичні особи та корпоративні групи (угруповання), що займаються лобіюванням геоекономічних проектів в цілях отримання надприбутків за рахунок державного ресурсу (преференцій) [1, с. 50].

Із історичної точки зору, дане поняття було введено в обіг ще в кінці ХХ ст. На закритому засіданні Верховної Ради СРСР (17 червня 1991 року) голова КДБ А. Крючков заявив, що в 1977 р. в ЦК КПРС була передана записка за підписом Ю. В. Андропова (який тоді був керівником КДБ), підготовлена Відділом зовнішньої розвідки КДБ і названо: «Про плани ЦРУ з придбання агентури впливу серед радянських громадян». З цього часу термін «агенти впливу», загальноприйнятий у середовищі спецслужб, увійшов у мову публіцистики [2], а зараз поступово має бути операціоналізований і в рамках юриспруденції. У Східній Європі «лобіювання» здійснюється на основі надання матеріальних та нематеріальних послуг політикам, які ведуть боротьбу за збереження влади. Останні розраховуються з угрупованнями державними преференціями за допомогою, наприклад, створення цільових вільних економічних зон або офшорного бізнесу, створення інших переваг, в тому числі в інформаційній сфері.

LAW AND INTERNATIONAL LAW

Зазвичай, агент впливу – це посадова особа, громадський діяч, або особа, яка користується громадською довірою і авторитетом (лідер блогерів, лідер суспільної думки, загалом – ключовий лідер), здійснює систематичну, цілеспрямовану діяльність із реалізації цілей політики іноземної держави, транснаціональних корпорацій, олігархічних кланів або окремих осіб та діє таємно.

Здійснивши історичний аналіз діяльності агентів впливу доходить до висновку про формування двох видів заходів: *активні* та *пасивні*. Зокрема, проводячи так звані «активні заходи» (тобто заходи для впливу на громадську думку за кордоном), зовнішня розвідка радянських органів держбезпеки використовувала іноземних журналістів та громадських діячів.

Подібні заходи здійснювали й інші держави. У той же час необхідно розуміти, що необґрунтоване звинувачення політичного противника в тому, що він є чиїмсь агентом впливу було і залишається доволі поширеним способом політичної боротьби [1, с. 50].

Таким чином резюмую, що *агентом впливу* може бути як фізична особа, так і група осіб, які займаються лобіюванням чиїхось інтересів. Наразі, здійснюючи аналіз ролі агентів впливу у реалізації кібербезпекової політики, зупинимось на **дефініції лобіювання**.

Зазначу, що поняття лобізму не є уніфікованим і тлумачиться науковцями по-різному. *Лобізм* (англ. *lobbyism*, від англ. *lobby* – приймальня, кулуари) – дії представників недержавних організацій у ході контактів з представниками органів державної влади та органів місцевого самоврядування з метою домогтися прийняття (чи неприйняття) рішень відповідно до інтересів соціальних груп, що представлені цими організаціями. Лобізм – одна з форм взаємодії владних структур демократичної держави та інститутів громадянського суспільства (зокрема, інтереси можуть мати інформаційний, фінансовий, екологічний, місцевий, підприємницький, професійний характер) [3, с. 178].

Лобізм – це специфічний інститут політичної системи, механізм впливу приватних і суспільних організацій («груп тиску») на процес прийняття рішень органами державної влади з питань внутрішньої та зовнішньої політики [4].

Є й інший, більш широкий підхід до тлумачення даного поняття.

Під *лобізмом* розуміється, як правило, розгалужена система контор і агентств монополій або організованих груп при законодавчих і урядових органах, що чинять тиск (від

LAW AND INTERNATIONAL LAW

переконання до підкупу) на представників останніх із метою ухвалення рішень (прийняття або блокування розгляду парламентом певних законів, отримання урядових замовлень, субсидій тощо) в інтересах організацій, які вони представляють.

На сучасному етапі лобізм став невід'ємною частиною системи політичного і державного управління в більшості країн світу з демократичною політичною системою, отже можна висновувати про формування нового виду суспільних відносин – лобістські відносини.

Лобізм, як повноцінний інститут, проявляється тоді, коли існують щонайменше дві необхідні умови: у суспільстві виникає велике розмаїття інтересів внаслідок його соціальної диференціації; розширюється доступ до влади і прийняття державних рішень внаслідок розвитку політичного плюралізму, що є характерним насамперед для демократичних суспільств. В Україні це також зумовлено політичним плюралізмом та, як наслідок, велика кількість політичних партій, які лобіюють інтереси тих суб'єктів, яких повинні представляти при владі. Натомість недосконалість та несформованість політичної еліти суспільства, відсутність єдиного розуміння шляхів розвитку України призводить до використання лобістських технологій почасти всупереч інтересам держави.

Лобізм може проявлятися у різних сферах та формах, відповідно маючи різні види: законодавчий, виконавчий, судовий; правотворчий, правозастосувальний та правоінтерпретаційний; політичний, соціальний, економічний, фінансовий, правовий та інші види лобізму; загальнодержавний та місцевий [5, с. 43].

У широкому значенні **лобізм** – передусім політичний інститут, одна з форм взаємодії владних структур демократичної держави та інших інститутів громадянського суспільства, які здійснюють вплив на представників державної влади з метою ухвалення рішень в інтересах організацій, які вони представляють. Звичайно, наведене вище визначення є доволі загальним за своїм характером і, певна річ, не єдиним. Питання лобізму достатньо широко встановлено в політологічній літературі, натомість обмаль розвідок в юридичній літературі, а головне – не врегульовано нормами права діяльність лобістських структур для реалізації державної кібербезпекової політики.

Я підтримую позицію про те, що для того, щоб лобізм став повноцінним інститутом, необхідно дві умови. По-перше, розмаїття інтересів у суспільстві, що виникає внаслідок його

LAW AND INTERNATIONAL LAW

соціальної диференціації, розшарування. По-друге, розширений доступ до влади на основі політичного плюралізму, характерний, передусім, для демократичних режимів [6, с. 735].

Лобісти забезпечують органи державної влади інформацією стосовно ситуації на нижчому та інших суспільних рівнях, яка потім заслуховується на парламентських чи інших слуханнях, інформуючи законодавців про наявні проблеми. Лобіювання виступає у вигляді аргументації, механізму підготовки та прийняття відповідних актів.

Визначаючи роль агентів впливу у реалізації кібербезпекової політики, зазначимо методи, які варто використовувати. До офіційно дозволених методів можна віднести: 1) публічні виступи: а) в органах державної влади; б) у ЗМІ, в тому числі в Інтернеті соціальних медіа; 2) збір інформації та подання її до Верховної Ради України; 3) розроблення і внесення законопроектів; 4) організацію інформаційних акцій, компаній та операцій «за» чи «проти» ухвалення того чи іншого рішення: потік листів, телеграм, спам, дзвінки, електронні петиції, вплив блогосфери, флешмоби, автомайдани, податкові майдани, демонстрації, акції протесту, акції непокори, так звані «народні люстрації»; 5) фінансування виборчих компаній депутатів у парламент тощо.

Агенти впливу можуть брати участь не лише в правотворчій, а й в правозастосувальній та правоінтерпретаційній діяльності, через що важливим є вивчення та адміністративно-правове регулювання суспільних відносин, що виникають під час реалізації **діяльності лобістів** [7, с. 410–412].

У цілому ж, визначення повного переліку способів дії агентів впливу не є обов'язковим, важливо лише передбачити, що це діяльність, яка здійснюється: з метою впливу на реалізацію кібербезпекової політики та методами не забороненими законодавством України (як-от: підкуп, залякування, погрози тощо). Хоча в реаліях сьогодення така діяльність будучи не регламентованою нормами права не завжди вписується в формат правових норм.

References:

- [1] Джураєва О. О. Функції сучасної держави : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Одеса, 2006. 15 с.
- [2] Діордіца І. В. Роль агентів впливу в реалізації кібербезпекової політики. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2014. № 29. Ч. II. С. 231–238.
- [3] Тлумачний термінологічний словник з конституційного права / [уклад. Л. Р. Наливайко, М. В. Беляєва]. Київ : Хай-Тек Пресс, 2013. 408 с.

LAW AND INTERNATIONAL LAW

- [4] Абизов В. Є. Політичне рішення: механізм прийняття. URL: [http : // www.niss.gov.ua/book/Abizob/index.htm](http://www.niss.gov.ua/book/Abizob/index.htm)
- [5] Виговський Д. С. Суть лобізму як категорії політичної науки. *Українська національна ідея: реалії та перспективи розвитку*. Львів, 2008. № 20. С. 42–48.
- [6] Вітвіцький С. С., Южека Р. С. Міжнародний досвід розвитку інституту лобізму та проблема його легалізації в Україні. *Молодий вчений* : наук. журн. 2015. № 2 (17). С. 734–737.
- [7] Діордіца І. В. Кібербезпекова політика України: стан та пріоритетні напрями реалізації: монографія. Запоріжжя: Видавничий дім «Гельветика», 2018. 548 с.